

Ma Stefan Elezović, doktorand sociologije, Fakultet političkih nauka u Banjoj Luci

OBRAZOVNE POLITIKE U POSTDEJTONSKOJ BOSNI I HERCEGOVINI: SEKULARNO OBRAZOVANJE U RALJAMA ETNOPOLITIKE

Obrazovanju treba vratiti obraz

U Bosni i Hercegovini ne postoji jedinstvena obrazovna politika. Kao takav, obrazovni sistem Bosne i Hercegovine lišen je jedinstvenog strateškog okvira. Obrazovni sistem u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini odraz je ustavnog uređenja zemlje, odnosno nedefinisanog zakonskog okvira po pitanju obrazovanja na nivou države. Obrazovanje je isključivo u nadležnostima kantonalnih i entitetskih nivoa. Škole, obrazovne ustanove, su inkubatori kleronacionalističkih ideja, secesionističkih aspiracija, i diskriminatorskih nazora, lokalnih politika, to jest svjetonazora aktuelnih vladajućih političkih struja koje od školskih učionica prave poligone za obuku vlastitih kadrova.

Nivo znanja i stečenih vještina učenika, studenata je poražavajući, a, istovremeno, kao reakcija na navedeno, i kriteriji rapidno opadaju. Obrazovanje se ocjenjuje kao trošak, kao što se i realizovanje nastavnih planova, koje bi za posljedicu dovelo do razvoja autonomnih socijalnih aktera s razvijenom kritičkom svijesću, smatra kontraproduktivnim. Jedan od ključnih razloga za takav odnos jeste što bi takvi subjekti oblikovali tržište, kao i što bi takvih subjektima bilo neuporedivo teže manipulirati. „U uslovima društvenog konformizma koji nameću pravila tržišta, znanje i cjelovit razvoj ličnosti stavljaju se na stranu. Znanje se vrijednuje na osnovu korisnosti i aktuelnosti“ (Dobrijević, A., 2010: 33-34). Uz evidentnu tendencioznost da se znanje učini profitabilnim za posljedicu imamo zanemarivanje uloge znanja u oslobađanju, u emancipaciji. Stečena znanja i vještine, naravno ukoliko nismo naklonošću neba kumovi, rođaci ili supružnici uticajnih političara, predstavljaju puko sredstvo za preživljavanje. Ovo, prema Adornu, upućuje na to da živimo u dobu polukulture ili diktature mnjenja.

U Bosni i Hercegovini ne postoji udžbenička politika na nivou države, obrazovanje je fragmentirano. O udžbeničkoj politici odlučuju pedagoški zavodi Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, a u Federaciji dalje kantoni. Prema ranijim analizama međunarodnih instituta, udžbenici istorije u Bosni i Hercegovini su etnocentrični i elitistički, odnosno ne bave se narodima (Skolegijum.ba). Analizom sadržaja udžbenika nacionalne grupe predmeta u osnovnim školama pod nazivom „Obrazovanje u BiH; Čemu (ne)učimo djecu“, na osnovu 2688 lekcija u 68 udžbenika pokazalo se da udžbenici ne afirmišu vrijednosti demokratskog društva, aktivno građanstvo i socijalnu uključenost, niti se u dovoljnoj mjeri podstiče razvoj kritičkog mišljenja, kreativnost i aktivno učenje (Dw.com). Sistem vrijednosti u udžbenicima promovise izolacionizam, konzervativnost i nekritički etnocentizam. Subjektivnu perspektivu zamjenjuje kolektivna, te se sagledavanje subjekta realizuje primarno posredstvom potencirane pripadnosti subjekta određenom kolektivu. Udžbeničke politike promovise ksenofobiju i opravdavaju nasilje. Za sagledavanje širih i dubljih pitanja koriste se prigodni, izolovani uzorci, što vodi nerazumijevanju, nekritičkom promišljanju i odsustvu osjećaja za univerzalne vrijednosti.

Danas u Bosni i Hercegovini postoji dvadesetak škola koje djecu dijele po nacionalnoj osnovi. Današnje generacije ne razumiju tekst, dobar dio učenika je elementarno nepismen, uprkos višegodišnjem obrazovanju. Pažnja, koncentracija učenika je u iznimnim slučajevima upućena knjizi, tekstu, nauci. Istovremeno, učenici se usmjeravaju k tradicionalnim vrijednostima, isključivostima i netolerisanju diferentnosti. Politike ove vrste imaju podršku u dijelu populacije, koja se takođe obrazovala u sličnim okolnostima. Rezultat ovakve prakse u kojoj se djeca instrumentalizuju i indoktriniraju jesu generacije koje nisu u stanju da misle kritički. Etnopolitika u Bosni i Hercegovini koristi obrazovanje za reprodukciju vlastitih vrijednosti i praksi.

U postdejtonskoj Bosni i Hercegovini političke kriminalne organizacije iskoristile su podobnost i apatiju akademske zajednice, kao i indiferentnosti bosanskohercegovačkog mnijenja za inkorporiranje vlastitih članova u obrazovne strukture, čime je narušena sloboda, nezavisnost akademskih institucija. Uloga akademske zajednice neke države, odnosno univerziteta kao predstavništva akademskog miljea, ogleda se, sem u univerzalnom naučnom doprinosu, i u uticaju na oblikovanje stavova mnijenja, u upoznavanju sa rizičnim mogućnostima strategija države i definisanju metoda verifikacije i valorizacije činjenica. Kritički stav i izgradnja istog od strane većine visokoobrazovnih institucija je suspendovan, isključivo zbog lukrativnih interesa. Fakulteti se pretvaraju u preduzeća, pod

blagoslovom »Bolonje«, u štamparije diploma, priznanja i raznih certifikata za najrazličitije banalnosti. Osnovni uslov koji student treba ispunjavati jeste podobnost i materijalno blagostanje, pomaže i indiferentnost, koja je proklamovana kao recept za sreću i produktivan život. Obrazovanje, znanje, kultura nisu fokus interesovanja etnopolitike ukoliko nisu od interesa istoj, odnosno ukoliko ne postoji potencijal njihov političke instrumentalizacije. Ukoliko bi se ispitao broj izgrađenih kulturnih centara ili onih koji su u izgradnji, uvidjeli bismo da se skoro isključivo grade pravoslavni, islamski, katolički kulturni centri, da se kultura, kao u srednjem vijeku, svela na religiju i narod. Obrazovanje je iskorišteno za predstavljanje kulture kao nečega isključivo narodnog; Kultura je narod, kultura ne postoji bez nacije, narod ne postoji bez vjere. Da ne bude zabune, obrazovanje nije ni u službi države, nego isključivo u službi naciona, odnosno u interesu koncepcije države koja je prihvatljiva većinskom dijelu određenog naroda – kod nas je takav slučaj. Iza kulisa se, pak, naziru interesi „biznismena“ koji uživaju monopol nad dijelovima teritorije postdejtonske države. Njihovi idolopoklonički vazali sitnosopstveničkih interesa mobinguju cijelo društvo; dok protjeruju najbolje i najvitalnije od ovog društva, na pozicije postavljaju najbeskurpuloznije i najpohlepnije. Veliki problem u Bosni i Hercegovini, još uvijek, predstavlja nezaposlenost. Veliki broj ljudi nije u poziciji pronaći adekvatan posao zbog odsustva odgovarajuće kvalifikacije. Naravno, kao i o drugim stvarima, o djelovanju vlasti u Bosni i Hercegovini nema se šta pohvalno reći. Vlasti nominalno reaguju na problem na koji se trebalo reagovati mnogo ranije, dok istovremeno destimulišu preduzetničku inicijativu i cjeloživotno učenje. Evropska Unija aktivno promovise kod domaćih vlasti potrebu razvoja malih i srednjih preduzeća, iako su nosioci svih zapadnoevropskih ekonomija upravo krupne kompanije, multinacionalne i nacionalne korporacije, konzorcijumi. Teško bi bilo i zamisliti šta bi Austrija dobila gašenjem Red Bula, Njemačka gašenjem giganata automobilske, ili farmaceutske industrije, ili šta bi, recimo jednim Sjedinjenim Američkim Državama donio ugašeni General Motors. Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća, svesrdno prihvaćena od strane etnopolitike, isključivo zbog grantova pomoći, i servilnosti koja se nagrađuje bespovratnim sredstvima, zalog je za velike Zapadne kompanije u budućnosti u kojoj će Bosna i Hercegovina možda i biti članica Unije. Nije teško pretpostaviti šta će se desiti sa malim i srednjim preduzećima u našoj državi kada dobiju konkurenciju u vidu velikih kompanija iz drugih država Unije. Promjene u obrazovanju fokusirane na promjene na tržištu rada tiču se prevashodno tržišnih potreba za radnom snagom razvijenih zapadnoevropskih država. Vlast Bosne i Hercegovine posvećeno radi na pomaganju vlastitih građana u napuštanju svoje zemlje. Razni su primjeri toga, jedan od njih, najevidentniji, jeste olakšavanje prekvalifikacija završenim srednjoškolicima, pa tako imamo ekspanziju svršenih medicinara, njegovatelja, i

ponude kurseva, ponajviše njemačkog jezika, čija je cijena u proteklim godinama značajno porasla. Ipak, prije nego što steknemo utisak da je posvećenost etnopolitike u Bosni i Hercegovini zaista i od neke koristi građanima, moramo navesti da otići iz Bosne i Hercegovine i nije toliko lako, koliko, čini se, u mnogim slučajevima, nužno. Građani Bosne i Hercegovine, ukoliko žele napustiti vlastitu zemlju, a to najčešće rade zbog osiguravanja puke egzistencije (ali i brojnih drugih razloga), moraju izdvojiti sredstava i sredstava da sebi obezbijede obrazovanje, obuku, odnosno priliku za tu šansu. Dosadašnja koordinacija nivoa nadležnih za obrazovanje nužno mora biti brža i efikasnija. Organi javne uprave u iznimno rijetkim slučajevima naglašavaju važnost isticanja izgradnje koherentnog, vitalnog i pregnantnog obrazovnog sistema. Model organizacije nastave u odnosu na zemlje Evropske Unije je zastario, a podrška izvanrednim učenicima, talentima izostaje, štaviše odnos prema takvim pojedincima je sramotan. Određen broj škola nema ni fiskulturne sale, a o bazenima, obaveznom srednjoškolskom obrazovanju, poticanju aktivizma učenika, seksualnom odgoju djece, teško da će biti govora u dogledno vrijeme. Realnost su škole u kojima nema grijanja, interneta, papira za štampanje, funkcionalnih mokrih čvorova, realnost su krovovi koji prokišnjavaju. U škole je instalirana vjeronautika (sveštenici koji po hodnicima kade), idolopokloništvo, politička instrumentalizacija djece u istim tim školama nije nikakva novina. I sama ta djeca vide vrlo dobro koliko i kako se cijene trud i znanje. Moramo biti svjesni činjenice da insistiranje na vraćanju obrazovnih institucija njihovom univerzalnom karakteru, njihovoj sekularnoj misiji, neće biti moguće bez šire podrške, bez samih građana. Prije svega, neophodno je što većem broju ljudi predstaviti posljedice, odnosno dalekosežnost posljedica urušavanja obrazovnog sistema i dati ideju toga kako obrazovanje treba da izgleda. Nominalna zavodjenja su metoda održavanja aktuelnog monopola nad obrazovanjem. Naši nastavnici i profesori daju svojim učenicima lekciju ćutnje. Sofistički podučavaju pristupanju u pitagorejski oblik etnoklerikalne sekte u kojoj se čovjek prepozna tek pošto se prepozna da je Srbin, Hrvat, Bošnjak ili Vizigot. Po zbornicama se šapuće, na ulicama se ćuti, a djeca se ne osvrću na iščašenu viziju srpskog, bošnjačkog i hrvatskog svijeta. Tik-tok i instagram imaju zanimljivije kanale. U postdejtonskoj Bosni i Hercegovini se ne obrazuje čovjek, ni naučnik, ni pošten službenik ili pošten fizički radnik, nego kadar politika uništenja samog obrazovanja, kadar polustručnjaka i pseudointelektualaca, intelektualnih žonglera kojima je smrtna uvrijeda sve što prekoračuje njihove kongnitivne sposobnosti, sve što ih nadmašuje, pošto samim svojim postojanjem čini evidentnom njihovu ogorčenu sujetu u kojoj se razotkriva grozničava nemoć.